

Kvinnliga och manliga kreditgivares riskbenägenhet

Alexander Rad, Darush Yazdanfar och Peter Öhman

Hur banker svarar upp mot små och medelstora företags behov av extern finansiering är väl beforskat. Däremot har få studier undersökt huruvida kvinnliga och manliga kreditgivare är olika riskbenägna när de bedömer låneansökningar. Denna studie, som är gjord av Alexander Rad, Darush Yazdanfar och Peter Öhman vid CER, analyserade 75 kreditgivares uppfattningar om låneansökningar från små och medelstora företag. Mer specifikt undersöktes kreditgivarnas riskbenägenhet i förhållande till tre olika banklån: förstagångslån, tillkommande nödlån och tillkommande expansionslån. Det visade sig att kvinnliga kreditgivare undviker att ta risker i större utsträckning än manliga kreditgivare när det gäller förstagångslån. Studien fann dock inga belägg för att riskbenägenheten skiljer sig åt mellan könen avseende de två andra typerna av banklån. Forskningsresultaten har tidigare publicerats i den internationella tidskriftsartikeln "Female and male risk aversion: an empirical study of loan officers' assessment of SME loan applications" (Rad, Yazdanfar och Öhman, 2014).

Inledning

Små och medelstora företag är viktiga för att skapa arbete och bidra till regional tillväxt eftersom de kan reagera snabbare på förändringar i ekonomin än vad större företag har möjlighet att göra.¹ Ett hinder för mindre företags utveckling är emellertid den otillräckliga tillgången till extern finansiering och i synnerhet olika typer av banklån. Lån kan behövas för att komma igång med verksamheten (s.k. förstagångslån), för att klara ekonomiska nedgångar (s.k. tillkommande nödlån) eller för att finansiera en utökning av verksamheten (s.k. tillkommande expansionslån).²

Kreditgivare i banker samlar in och bedömer information om företag som ansöker om lån samt förbereder underlag som ligger till grund för kreditkommittéers beslut om att bevilja eller inte bevilja de sökta lånen.³ Bankstudier har i skilda sammanhang och på olika sätt undersökt vilka sorters information som kreditgivare samlar in och bedömer och vilken information som anses särskilt relevant.⁴ Bland annat har säkerheter lyfts fram som ett viktigt bedömningskriterium eftersom dessa signalerar en återbetalningsvilja hos låntagaren. Därmed minskar också bankens risktagande. Tidigare studier har visat att en så stor andel som 96 % av alla banklån är tecknade med säkerheter som skydd.⁵

¹ Bruns och Fletcher (2008).

² Deakins et al. (2010).

³ Fletcher (1995).

⁴ Bruns och Fletcher (2008); Rad et al. (2013).

⁵ Beck et al. (2009).

Kreditgivarnas bedömningar av låntagarnas återbetalningsförmåga är särskilt utmanande när det gäller små och medelstora företag. Ett skäl till detta är att mindre företag ofta har svårare än större företag att presentera fullständiga och väl-dokumenterade låneansökningsunderlag.⁶ Man brukar säga att informations-asymmetrin är särskilt stor när låneansökningar från små och medelstora företag ska bedömas. Det betyder att skillnaden mellan vad företagaren och kreditgivaren vet om företaget i fråga, dess verksamhet, marknad etc., är större när företaget är litet än när det är stort. Extra besvärligt för kreditgivarna är det när ett företag är nystartat. I ett sådant fall saknas historik om företaget (vilket inte är fallet om företaget är etablerat) och det kan också vara svårare för banken att trygga ett lån med hjälp av säkerheter.

Tidigare studier gör gällande att kvinnors och mäns riskbenägenhet skiljer sig åt på ett generellt plan.⁷ Studier har också visat att kreditgivares bedömningar påverkas av deras riskbenägenhet. En genomgång av studier inom bankområdet visar att vissa studier har kommit fram till att kvinnliga kreditgivare är mindre riskbenägna än manliga kreditgivare,⁸ medan andra studier inte har kunnat finna någon sådan skillnad.⁹ Detta kan tolkas som att riskbenägenhet är något som är situationsbetingat. Vidare har det visat sig att kvinnliga och manliga kreditgivare kan behandla kvinnliga och manliga småföretagare på delvis olika sätt.¹⁰

Enligt den årligen utgivna AllBright-rapporten uppfattas arbetsmiljön hos svenska banker som relativt jämställd och arbetsuppgifterna verkar också vara jämt fördelade mellan kvinnor och män. Exempelvis redovisar svenska storbanker att 50-55 procent av de anställda utgörs av kvinnor och att 40-45 procent av chefsposterna innehas av kvinnor.

Syfte och tillvägagångssätt

Då kreditgivares riskbenägenhet inte tidigare har studerats med koppling till olika typer av banklån var syftet med denna studie att analysera kvinnliga och manliga kreditgivares riskbenägenhet med hänsyn till tre typer av banklån. Mer specifikt testades nedanstående tre hypoteser:

- H1: Kvinnliga kreditgivare är mindre riskbenägna än manliga kreditgivare vid bedömningen av förstagångslån.

⁶ Berger och Udell (2006).

⁷ Byrnes et al. (1999); Ertaca och Gurdalb (2012).

⁸ Bellucci et al. (2010); Carter et al. (2007).

⁹ Beck et al. (2009).

¹⁰ Wilson et al. (2007).

- H2: Kvinnliga kreditgivare är mindre riskbenägna än manliga kreditgivare vid bedömningen av tillkommande nödlån.
- H3: Kvinnliga kreditgivare är mindre riskbenägna än manliga kreditgivare vid bedömningen av tillkommande expansionslån.

Data samlades in åren 2009-2010, en period som präglades av finanskrisen och företags svårigheter att få extern finansiering. Enligt statistiska centralbyrån (SCB) minskade svenska bankers kreditgivning till företag med 20 procent under perioden september 2008 till december 2009. De svenska storbankerna hade då nyligen anpassat sig till internationella regleringar (s.k. Baselregleringar) och därmed till en ökad standardisering av arbetsuppgifter och beslutsinformation.¹¹

Totalt deltog 75 kreditgivare vid en av de fyra svenska storbankerna i studien. Dessa arbetade i tre norrländska landskapsregioner, vars småföretag enligt Tillväxtverket anses vara särskilt drabbade av svårigheter att få tillgång till finansiering. För att förstå hur individer uppfattar sitt arbete har "the repertory grid technique" – grid-tekniken – i tidigare sammanhang visat sig vara ett användbart datainsamlings- och analysverktyg.¹² I denna studie användes gridtekniken för att i ett första skede samla in data och analysera s.k. tankekartor hos de kreditgivare som deltog i studien.

För att identifiera vilka bedömningskriterier och aspekter av dessa kriterier som kreditgivare beaktar i sitt arbete och som anses särskilt relevanta gjordes först en förstudie. Med förstudieresultaten som grund sammanställdes ett intervjuformulär bestående av 13 bedömningskriterier och 13 aspekter, där varje respondent fick fylla i en siffra från 1 till 7 i respektive ruta för att värdera bedömningskriteriernas betydelse utifrån var och en av aspekterna. (Siffran 1 indikerade liten betydelse och siffran 7 stor betydelse.) Respondenterna instruerades att utgå från ett relativt vanligt fall, där ett litet eller medelstort företag behöver rörelse- och anläggningsskapital till ett för banken inte oväsentligt belopp. Intervjuschvaren analyserades statistiskt med hjälp av flera för gridtekniken etablerade tillvägagångssätt.¹³

I denna studie fokuserades enbart ett av de 13 bedömningskriterierna, nämligen säkerheter (som användes som proxy för att kunna mäta kreditgivarnas riskbenägenhet) samt tre av de 13 aspekterna. Dessa var de ovan nämnda typerna av banklån (se Tabell 1 nedan).

¹¹ Wahlström (2009).

¹² Kelly (1955); Fransella et al. (2004).

¹³ Fransella et al. (2004).

Tabell 1: Ett utdrag av intervjuformuläret (som totalt bestod av 13 bedömningskriterier och 13 aspekter av dessa kriterier)

Typ av lån	Säkerheter
1. Liten (1) – stor (7) betydelse för beslut vid förstagångslån	
2. Liten (1) – stor (7) betydelse för beslut vid tillkommande nödlån	
3. Liten (1) – stor (7) betydelse för beslut vid tillkommande expansionslån	

* Raderna utgörs av de tre lånetyperna och i kolumnen för bedömningskriteriet säkerheter angav varje respondent en siffra mellan 1 och 7 för att markera säkerheternas betydelse för respektive lånetyp.

Resultat

Den beskrivande statistiken visar att 25 kvinnliga och 50 manliga kreditgivare deltog i studien. Det fanns inga signifikanta skillnader mellan de båda grupperna med avseende på ålder, utbildningsnivå, regional placering, erfarenhet som företagare eller erfarenhet av arbete vid andra banker. Det visade sig dock att de kvinnliga kreditgivarna hade något mindre yrkeserfarenhet än sina manliga kollegor mätt i antalet yrkesverksamma år som kreditgivare.

Resultaten visar vidare att kreditgivarna ser säkerheter som ett viktigt bedömningskriterium för samtliga tre typer av banklån (förstagångslån, tillkommande nödlån och tillkommande expansionslån). Som exempel kan nämnas att 44 av de 75 kreditgivarna fyllde i siffran 6 eller 7 när de bedömde betydelsen av säkerheter för förstagångslån. För tillkommande nödlån gjorde 39 respondenter motsvarande och för tillkommande expansionslån fyllde 22 respondenter i någon av de två högsta tillåtna siffrorna. Tabell 2 illustrerar det ovan beskrivna mönstret i form av medelvärden och standardavvikelser.

Tabell 2: Medelvärden och standardavvikelser avseende betydelsen av säkerheter för förstagångslån, tillkommande nödlån respektive tillkommande expansionslån

Typ av lån	Säkerheter
1. Liten (1) – stor (7) betydelse för beslut vid förstagångslån	5,56 (1,29)
2. Liten (1) – stor (7) betydelse för beslut vid tillkommande nödlån	5,36 (1,49)
3. Liten (1) – stor (7) betydelse för beslut vid tillkommande expansionslån	4,82 (1,37)

* Siffrorna visar medelvärden för respektive lånetyp (min = 1 och max = 7). Inom parentes anges standaravvikelsen (dvs. spridningen i respondenternas svar). Ju högre tal desto större spridning.

För att avgöra om det fanns statistiska signifikanta skillnader mellan de kvinnliga och manliga kreditgivarnas syn på betydelsen av säkerheter för förstagångslån, tillkommande nödlån respektive tillkommande expansionslån gjordes korrelations- och regressionsanalyser. Resultaten visar att skillnaden mellan grupperna är signifikant när det gäller förstagångslån, vilket betyder att den första hypotesen (H1)

får stöd. Däremot framkom inga signifikanta skillnader mellan könen för tillkommande nödlån eller tillkommande expansionslån, vilket gör att varken H2 eller H3 får stöd.

Sammanfattningsvis bekräftar alltså resultaten att kön har betydelse för kreditgivares riskbenägenhet vad avser förstagångslån. Ingen av de undersökta kontrollvariablerna – ålder, utbildningsnivå, regional placering, yrkeserfarenhet, erfarenhet som företagare eller erfarenhet av arbete vid andra banker – visade sig ha någon effekt på kreditgivarnas riskbenägenhet vid bedömningar av små och medelstora företags låneansökningar i form av förstagångslån. För de båda tillkommande lånen hade varken kön eller någon annan bakgrundvariabel någon effekt på kreditgivarnas riskbenägenhet.

Slutdiskussion

Studiens resultat visar att kön i viss utsträckning kan förklara skillnader i kreditgivares riskbenägenhet. Detta följer tidigare studier, där kvinnor uppvisat en lägre grad av riskbenägenhet i samband med lån till nya låntagare.¹⁴ Då studien inte påvisar några skillnader i riskbenägenhet mellan kvinnliga och manliga kreditgivare för tillkommande nödlån eller tillkommande expansionslån ger resultatet även stöd till tidigare upptäckter att kvinnor inte ska ses som mindre riskbenägna än män rent generellt.¹⁵ En förklaring till denna studies resultat kan vara att förstagångslån omgärdas av mer informationsasymmetri än de två övriga typerna av banklån. För förstagångslån kan säkerheter då ses som ett sätt att minska informationsasymmetrin och kvinnliga kreditgivare förefaller vara något mer fokuserade på detta än vad deras manliga kollegor är.

I den allmänna diskussionen om små och medelstora företags svårigheter att få banklån till följd av en ökad reglering i finanskrisens spår kan det å ena sidan vara önskvärt att minska bankernas risktagande. Å andra sidan är det viktigt att små och medelstora företag ges möjligheter att erhålla banklån för att finansiera sina verksamheter i olika skeden av livscykeln, inte minst i regioner med i övrigt begränsade möjligheter till tillväxt. För bankernas vidkommande tyder resultaten från denna studie på att det kan vara fördelaktigt att sätta samman grupper av kvinnliga och manliga kreditgivare, så att dessa kan berika varandra i fråga om synen på risk och riskbedömning. Enligt tidigare studier kan grupper av kvinnliga och manliga kreditgivare även bidra till att inte kvinnliga och manliga småföretagare behandlas olika beroende på om deras låneansökningar bedöms av en kvinnlig eller manlig kreditgivare.¹⁶

¹⁴ Bellucci et al. (2010).

¹⁵ Beck et al. (2009).

¹⁶ Wilson et al. (2007).

Referenser

- Beck, T., Behr, P. och Güttler, A. (2009), "Gender and banking: Are women better loan officers?", Working paper series, Nr. 2009-19, European Banking Center Discussion: Centre for Economic Policy Research, July.
- Bellucci, A., Borisov, A. och Zazzaro, A. (2010), "Does gender matter in bank-firm relationships? Evidence from small business lending". *Journal of Banking & Finance*, Vol. 34, Nr. 12, s. 2968-2984.
- Berger, A. och Udell, G. (2006), "A more complete conceptual framework for SME finance". *Journal of Banking & Finance*, Vol. 30, Nr. 11, s. 2945-2966.
- Bruns, V. och Fletcher, M. (2008), "Banks' risk assessment of Swedish SMEs". *Venture Capital*, Vol. 10, Nr. 2, s. 171-194.
- Byrnes, J. P., Miller, D. C. och Schafer, W. D. (1999), "Gender differences in risk taking: A meta-analysis". *Psychological Bulletin*, Vol. 125, Nr. 3, s. 367-383.
- Carter, S., Shaw, E., Lam, W. och Wilson, F. (2007), "Gender, entrepreneurship, and bank lending: The criteria and processes used by bank loan officers in assessing applications". *Entrepreneurship Theory and Practice*, Vol. 31, Nr. 3, s. 427-444.
- Deakins, D., Whittam, G. och Wyper, J. (2010), "SMEs' access to bank finance in scotland: An analysis of bank manager decision making". *Venture Capital*, Vol. 12, Nr. 3, s. 193-209.
- Ertaca, S. och Gurdalb, M. Y. (2012), "Deciding to decide: Gender, leadership and risk-taking in groups". *Journal of Economic Behavior & Organization*, Vol. 83, s. 24-30.
- Fletcher, M. (1995), "Decision making by Scottish bank managers". *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, Vol. 1, Nr. 2, s. 37-53.
- Fransella, F., Bell, R. och Bannister, D. (2004), *A manual for repertory and technique*. Chichester: John Wiley & Sons, Ltd.
- Kelly, G. (1955), *The psychology of personal constructs*. New York: Norton.
- Rad, A., Wahlberg, O. och Öhman, P. (2013), "How lending officers construe assessments of small and medium-sized enterprise loan applications: A repertory grid study". *Journal of Constructivist Psychology*, Vol. 26, Nr. 4, s. 262-279.
- Rad, A., Yazdanfar, D. och Öhman, P. (2014), "Female and male risk aversion: An empirical study of loan officers' assessment of SME loan applications". *International Journal of Gender and Entrepreneurship*, Vol. 6, Nr. 2, s. 121-141.
- Wahlström, G. (2009), "Risk management versus operational action: Basel II in a Swedish context". *Management Accounting Research*, Vol. 20, Nr. 1, s. 53-68.
- Wilson, F., Carter, S., Tagg, S., Shaw, E. och Lam, W. (2007), "Bank loan officers' perceptions of business owners: The role of gender". *British Journal of Management*, Vol. 18, Nr. 2, s. 154-171.